

Chapter 5 – Толық сапа менеджменті

Operations Management
by
R. Dan Reid & Nada R. Sanders
4th Edition © Wiley 2010

Не үйренеміз?

- TSM немесе **TQM** деген не?
- Сапаға кететін шығындар
- TQM –нің даму эволюциясы
- Сапа жетекшілері

Жалғасы

- TQM философиясы
- Сапа мәселелерін анықтау және шешу құралдары
- Сапа сертификаттары

Сапа деген не?

- Сапа сөзі анықтаманы беруші адамға байланысты әр түрлі анықталады.
- Арнайы, бәрі келіскен тұжырым жоқ.
- «Сапа» сөзінің жиі кездесетін 5 анықтамасы

Сапа деген не?

---

1. **Белгілі қасиеттерге сай болуы**
  - Тауар/қызмет өндірушілер анықтаған, көздеген, белгілеген мақсаттарға сай ма?
2. **Қолдануға оңай**
  - Қолдану мақсатына сәйкестігі
3. **Төленген ақшаға алынатын құндылық**
  - Тиімділігі vs төленген ақша
4. **Қолдау қызметі**
  - Сатылымнан кейінгі техникалық қолдау
5. **Психологиялық**
  - Престиж, көңіл-күй, бауырмал жұмысшылар

Өндіріс сапасы vs. Қызмет сапасы

- Өндіріс тауардың физикалық қасиеттеріне көп мән береді
  - Стандарттарға сәйкес келуі, жұмыс істеу сапасы, түрлі бөлімдері
- Қызмет көрсететін ұйымдар тәжірибе жүзінде ғана сезілетін физикалық емес тауарлар өндіреді.
  - Бұл жерде сапа - жылы қарым қатынас, бауырмалдық, шынайылық, жылдам сервис, күту уақытының аздығы сияқты факторлармен өлшенеді.

Сапа шығыны

- Сапа ұйымның барлық ісіне әсер етеді
- Сапаны бақылау көп шығын да алып келеді
  - Сапаны бақылау шығындары
    - Алдын алу шығындары
    - Бағалау, өлшеу шығындары
  - Сапалы емес болудан туындайтын шығындар
    - Ішкі қателіктер шығыны
    - Сыртқы қателіктер шығыны

Сапа шығындары

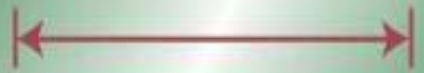

Prevention costs.	Costs of preparing and implementing a quality plan.
Appraisal costs.	Costs of testing, evaluating, and inspecting quality.
Internal failure costs.	Costs of scrap, rework, and material losses.
External failure costs.	Costs of failure at customer site, including returns, repairs, and recalls.

Қателіктерді алдын алу әлдеқайда арзан!

TQM ЭВОЛЮЦИЯСЫ

TIME:	Early 1900s	1940s	1960s	1980s and Beyond
FOCUS:	Inspection	Statistical sampling	Organizational quality focus	Customer driven quality
	 <p>Old Concept of Quality: Inspect for quality after production.</p>			 <p>New Concept of Quality: Build quality into the process. Identify and correct causes of quality problems.</p>

Сапа саласының жетекшілері

Quality Guru	Main Contribution
Walter A. Shewhart	<ul style="list-style-type: none"> – Contributed to understanding of process variability. – Developed concept of statistical control charts.
W. Edwards Deming	<ul style="list-style-type: none"> – Stressed management’s responsibility for quality. – Developed “14 Points” to guide companies in quality improvement.
Joseph M. Juran	<ul style="list-style-type: none"> – Defined quality as “fitness for use.” – Developed concept of cost of quality.
Armand V. Feigenbaum	<ul style="list-style-type: none"> – Introduced concept of total quality control.
Philip B. Crosby	<ul style="list-style-type: none"> – Coined phrase “quality is free.” – Introduced concept of zero defects.
Kaoru Ishikawa	<ul style="list-style-type: none"> – Developed cause-and-effect diagrams. – Identified concept of “internal customer.”
Genichi Taguchi	<ul style="list-style-type: none"> – Focused on product design quality. – Developed Taguchi loss function.

TQM философиясы

- TQM сапа мәселесінің шығу себептерін зерттейді. Ұйымды толықтай зерттейді.
- Техникалық және адами факторларды қамтиды.
- Келесі 7 принципке сүйенеді:
  - Тұтынушыға бағытталушылық
  - Үздіксіз даму, жақсарту
  - Жұмысшының ынтасын арттыру
  - Сапа құралдарын қолдану
  - Тауардың дизайны
  - Операцияларды басқарау
  - Жеткізушілердің сапасын бақылау

TQM философиясы - концепциялар

- **Тұтынушыға бағытталушылық**
  - Тұтынушылардың қажеттілігін анықтау, қанағаттандыру
  - Қажеттіліктердің өзгеруіне дайын болу
- **Үздіксіз даму, жақсарту**
  - Үздіксіз үйрену (Кэйздзен, 6 сигма)
  - Жоспарлау-Істе-Үйрен-Әрекет ет (PDSA)
  - Бенчмаркинг
- **Жұмысшының ынтасын арттыру**
  - Барлық жұмысшыларға, тұтынушыларға оң әсер беру

TQM философиясы - концепциялар

- **Топтық бағыт**
  - Процестер мен жобаларға байланысты 8-10 адамнан тұратын топ құру
  - Апта сайын кездесіп, мәселелерді талқылау
- **Сапа құралдарын қолдану**
  - Талдау, бағалау, өзгерту, іске асыру құралдарын қолдану
  - Жетекші компаниялардың тәжірибесін зерттеу

Сапаны арттыру жолдары

- Plan-Do-Study-Act Cycle (PDSA)
  - Дэминг Уилдің атымен де аталады
  - Шеңбер бойынша айналатын, ешқашан бітпейтін процесс
- Сапаны бақылаудың жеті құралы
  - Мәселені шешуші топтарға арнайы үйретіледі
- Сапа функциясының түрлену
- Тұтынушылардың таңдауын тауарға айналдыру

PDSA деген не?

- Plan - Жоспар

- Ағымдағы жағдайды талдау
- Ақпарат жинау, мәселелерді анықтау
- Жақсарту жоспарын жасау

- Do - Істе

- Жоспарды орындау- тәжірибе

- Study - Үйрен

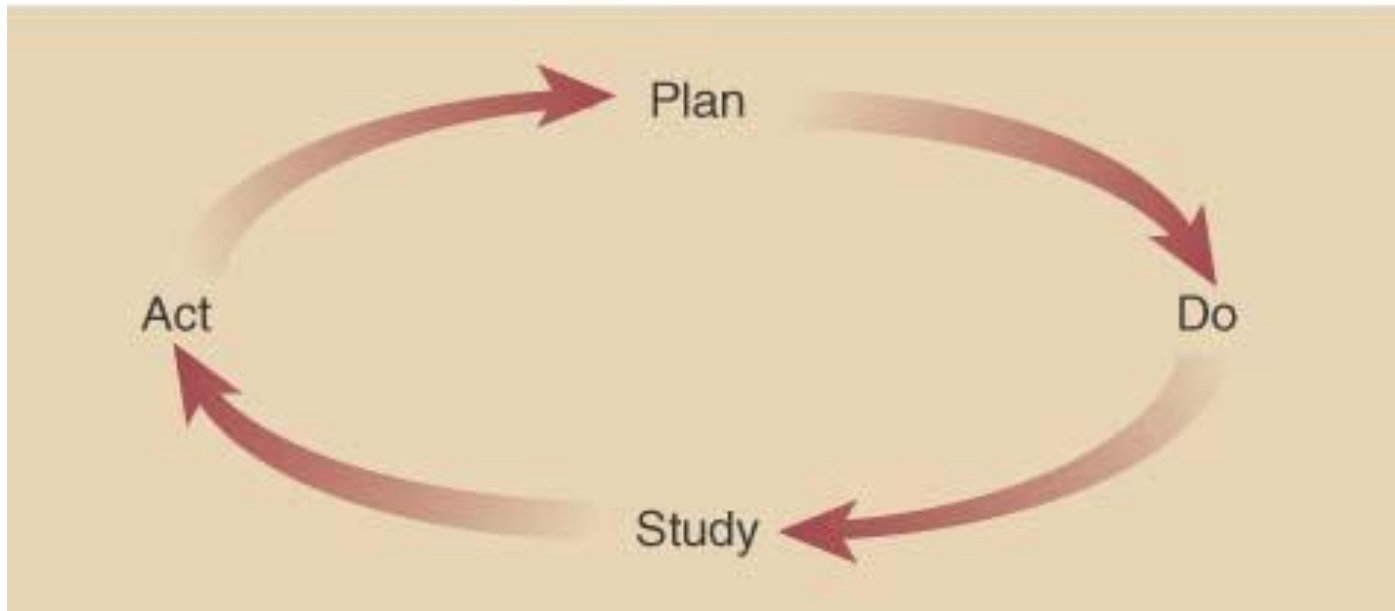
- Ақпаратты тағы жинау, алғашқы мақсатпен салыстыру

- Act – Әрекет ет

- Алғашқы тәжірибеден алынған нәтижелермен салыстыру
- Егер сәтті болса, жаңа процесті бастау

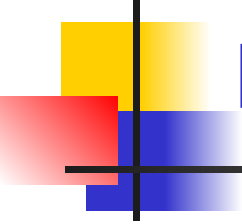
PDSA жалғасы

- Цикл қайталанады
  - «Әрекет ет» фазасынан кейін бәрі қайтадан қайталанады.

Сапаны бақылаудың жеті құралы

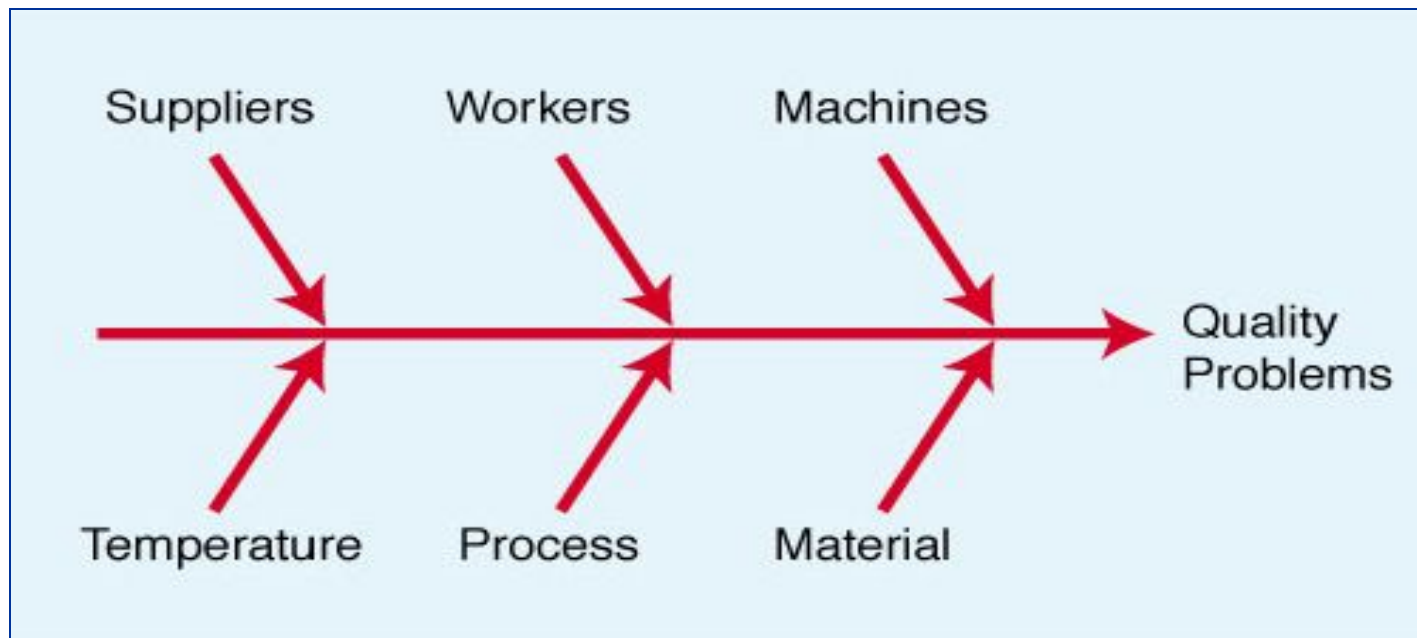

---

1. Себеп-әсер диаграммасы
2. «Блок схема» - Flowcharts
3. Checklists – Бақылау тізімі
4. Бақылау графигі - Control Charts
5. Корреляциялық диаграмма - Scatter Diagrams
6. Парето талдауы - Pareto Analysis
7. Гистограммалар - Histograms

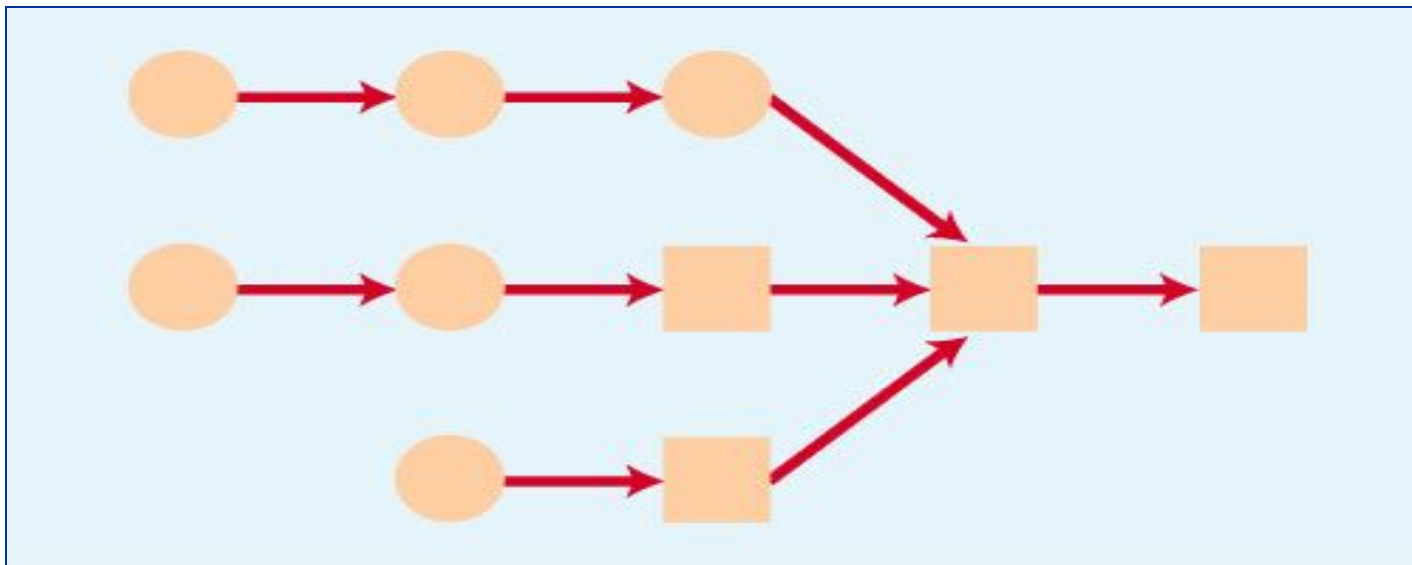
Себеп-әсер диаграммасы

- Балық сүйегі дигараммасы деп те аталады.
Fishbone Diagram
- Сапаға қатысты нақты мәселені шешуге арналады

Блок схема

- Процестің қадамдармен жүру бағытын көрсетеді

Бақылау тізімі

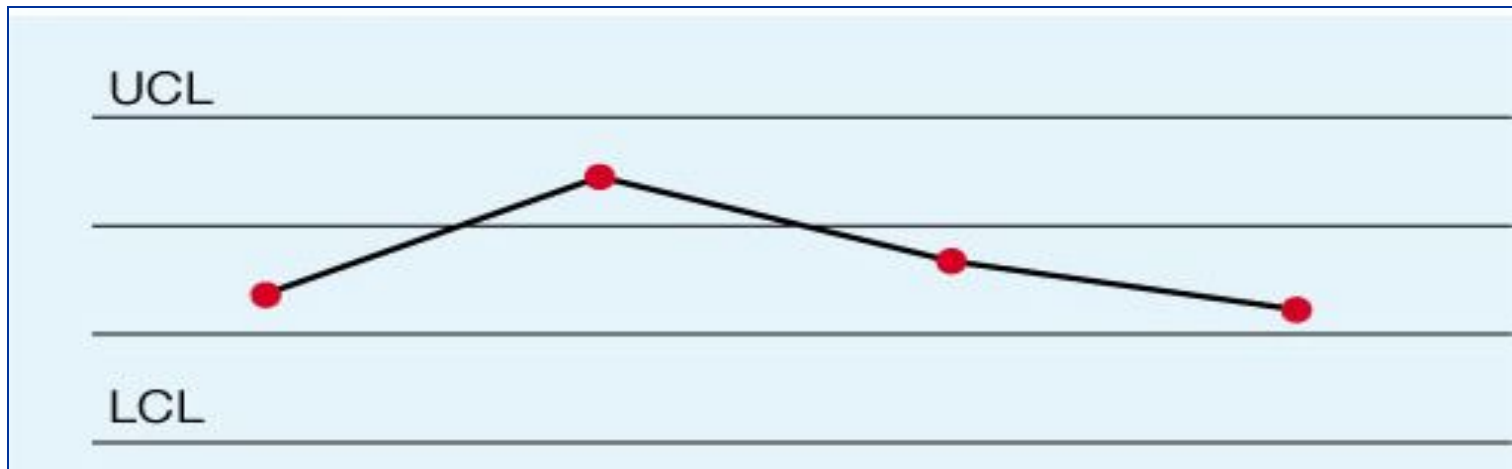

Әрбір машинада, әрбір кезеңде, әрбір операцияға қатысты болатын сапа мәселелерін шешуге бағытталған.

Defect Type	No. of Defects	Total
Broken zipper	✓✓✓	3
Ripped material	✓✓✓✓✓✓✓	7
Missing buttons	✓✓✓	3
Faded color	✓✓	2

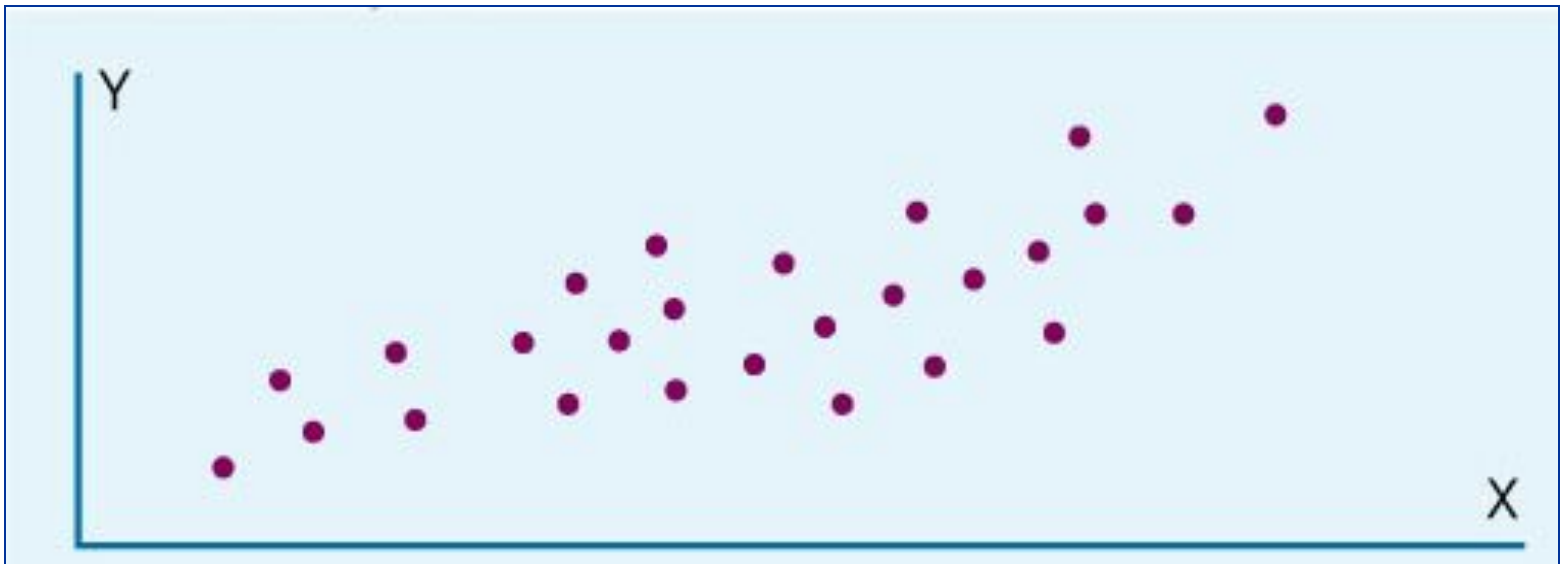
Бақылау графигі

UCL (Жоғарғы бақылау нүктесі) and LCL (Төменгі бақылау нүктесі) процестің қашан бақылаудан шығып кеткенін көрсетеді

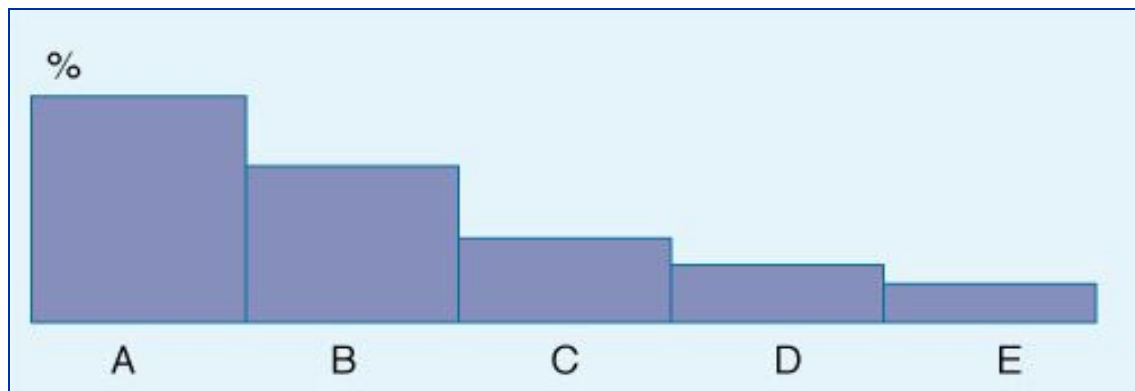
Корреляциялық диаграмма

- Екі нүктенің бір бірімен қандай қатынаста екенін көрсетеді
- Регрессиялық талдауда қолданылады

Парето талдауы

- Әрбір элементтің маңыздылығын көрсетеді
- 19 ғасырда өмір сүрген италиялық экономисттің атымен аталады; 80-20 ережесі деп жиі аталады.
- Сапа мәселелері бірнеше ақаудың әсерінен ғана туындайды немесе 80% мәселелер тек 20% шығу себебінің әсерінен болады.

Гистограммалар

- Элементтердің таралу жиілігін көрсетеді
- Таралымның белгілі бір заңдылықтарға бағынатындығын немесе кездейсоқ орналасқандығын анықтайды

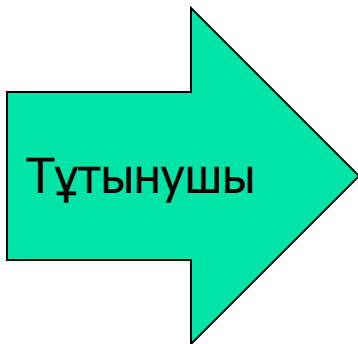

Тауардың дизайны- Сапа функциясы

- Тауардың тұтынушы күтіліміне сәйкес келуі өте маңызды
- Тұтынушылардың қалауын техникалық шарттарға айналдыру процесі – сапа функциясының түрленуі немесе эволюциясы (QFD)
- QFD келесілерді назарға алады:
  - Тұтынушының талаптары
  - Бәсекелестерді талдау
  - Өнімнің қасиеттері
  - Қатынас миксі
  - Саудаласу матрицасы
  - Мақсаттарды белгілеу

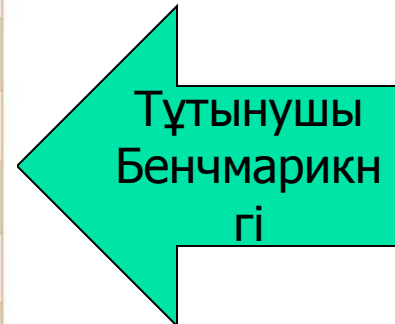
Сапа функциясының түрленуі

Бұл процесс тұтынушының қалауын қанағаттандыруға бағытталған.

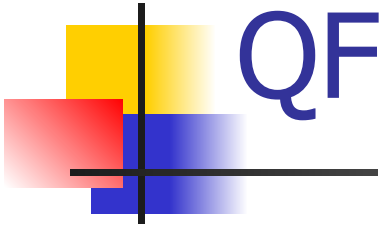
Customer Requirements	Relative Importance	Product Characteristics					Competitive Evaluation				
		No. of Zippers & Compartments	Weight of Backpack	Strength of Backpack	Grade of Dye Color	Cost of Materials	1	2	3	4	5
Durable	25	✓	✓	⊙	✓	⊙	1	2	3	4	5
Lightweight	20	⊙	⊙	X		✓	1	2	3	4	5
Roomy	25	✓	X				1	2	3	4	5
Looks Nice	20	✓			⊙	✓	1	2	3	4	5
Low Cost	10	X	X	X	X	⊙	1	2	3	4	5
TOTAL	100										

- Relationship**
- ⊙ Strong Positive
  - ✓ Positive
  - X Negative
  - ⊙ Strong Negative

US = Our Backpack
A = Competitor A
B = Competitor B

QFD – Сапа схемасы

Customer Requirements	Relative Importance	Product Characteristics					Competitive Evaluation					
		No. of Zippers & Compartments	Weight of Backpack	Strength of Backpack	Grade of Dye Color	Cost of Materials	1	2	3	4	5	
Durable	25	✓	✓	⊙	✓	⊙	1	2	B	A	US	5
Lightweight	20	⊙	⊙	X		✓	1	A	US/B	3	4	5
Roomy	25	✓	X				1	2	US/A	B	4	5
Looks Nice	20	✓			⊙	✓	1	US	B	A	4	5
Low Cost	10	X	X	X	X	⊙	1	US	B	A	4	5
TOTAL	100											
Competitive Evaluation	A	2	1.2 lbs.	14 lbs.	Grade B	\$8						
	B	3	.8 lbs.	10 lbs.	Grade A	\$10						
OUR TARGETS		4	.5 lbs.	16 lbs.	Grade A	\$8						

Relationship
 ⊙ Strong positive
 ✓ Positive
 X Negative
 ⊙ Strong Negative

Саудаласу

Техникал
 ық
 бенчмарк
 ИНГ

Мақсаттар

US = Our Backpack
 A = Competitor A
 B = Competitor B

Adding trade-offs, targets & developing product specifications

Сенімділік

- Тауардың сенімді жұмыс істеуі өте маңызды
- Ешқандай өнімге 100% сенімді бола алмаймыз.
- Сенімді жұмыс істеу- тауардың ішіндегі бөлшектерінің жұмысына тәуелді ықтималдылық функциясы

Сенімді жұмыс істеу

$$R_S = (R_1) (R_2) (R_3) \dots (R_n)$$

R_S = Өнімнің немесе жүйенің сенімді жұмыс істеуі

R_1 = бөлшектердің сенімді жұмыс істеуі

Сенімді жұмыс істеу

- Бөлшектерді параллель орналастыру арқылы сенімді жұмыс істеу ықтималдылығын арттырамыз

$$R_S = R_1 + (R_2 * 2^{\text{ші бөлшекті қажет ету ықтималдылығы}})$$

Жеткізушілерге мониторинг

- Сапалы тауарлар сапалы жеткізушілер арқылы келеді
- Сапа тауарды өндіру барысында әрқашан есте болу керек.
- Шикізат сапасы – сапаның шығу көзінен тексеру, түзету
- TQM - өнімнің сапасы ғана емес, жеткізушілердің де сапасы.

Сапа жетістіктері мен сертификаттары

- **«Алтын сапа» атағы**
- **Дэминг сыйлығы**
- **ISO 9000 сертификаты**
- **ISO 14000 стандарты**

ДЭМИНГ СЫЙЛЫҒЫ

- **1951 жылдан бері Жапониялық ғалымдар мен инженерлер қоғамы атынан беріледі**
- **Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін Жапониядағы сапа саласында жақсы жұмыс істеген Э.Дэмингтің құрметіне аталады.**
- **1984 жылға дейін тек Жапония ішінде қолданылды.**

ISO Стандарттары

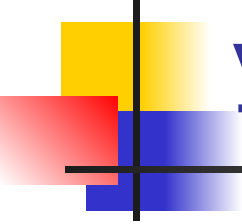
■ ISO 9000 стандарттары:

- Халықаралық Стандарттар ұйымы жасаған.
- Халықаралық дәрежеде танылған стандарттардың жүйесі
- Компаниялар уақытылы тексеріліп, сертификатталады.
- ISO 9000:2000 QMS – Fundamentals and Standards
- ISO 9001:2000 QMS – Requirements
- ISO 9004:2000 QMS - Guidelines for Performance
- 40,000 аса компания сертификатталған.

ISO 14000:

- Компанияның қоршаған ортаны қорғау стандарттарын бағалайды

Неге TQM сәтсіздікке ұшырайды?

- Сапа мәдениетінің әлсіздігі
- Топ менеджерлердің әлсіздігі мен жұмысқа араласпауы
- Құралдарды дұрыс қолданбау

ОМ-дағы TQM

- TQM келесілерге әсер етеді:
  - Маркетинг – тұтынушы туралы нақты ақпарат беру
  - Қаржы – қаржылық жағдайды бақылау және басқару
  - Бухгалтерия – шығындар туралы есеп жүргізу
  - Инженеринг – тұтынушылардың талабын нақты техникалық тілге аудару, іске асыру жолдарын бағалау
  - Сатып алу – өнімді өндіру үшін керекті материалдарды сатып алу
  - Адам ресурстары – керекті дағдылары бар жұмысшыларды алу
  - Ақпараттық жүйелер – ақпараттың тез қолжетімдігі